

Asia: VN/20605/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräjän jatkaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (jatkossa Hyvil) pitää alijäämien kattamista koskevan sääntelyn määräaikaista muuttamista perusteltuna. Samalla tulisi kuitenkin tarkastella aluekohtaisesti talouden kokonaistilannetta, realistista vuosittaista sopeuttamistahtia ja kattamisajan pidentämisen mahdollistamista 1 - 4 vuodeksi. Mikäli talouden tasapainottaminen olisi objektiivisesti arvioiden mahdollista enintään neljässä vuodessa, olisi määräjän pidentämisellä enintään neljään vuoteen vältettävissä useamman vaihtoehtoisen mutta raskaamman arviointimenettelyprosessin mahdollinen käynnistäminen.

Alueet ovat edenneet sopeuttamisessaan hyvin eri tahtia. Myös sopeuttamistarve vaihtelee mutta sen ei voi katsoa johtuvan pelkästään aiemmista alijäämistä ja sopeutustoimien ajoituksesta ja määrästä, vaan valtionrahoituksen alueellisella kehityksellä on realistisen sopeuttamistahdin osalta keskeinen merkitys. Nopeiten sopeuttamisessaan edenneiden hyvinvointialueiden valtionrahoitus kasvaa vuosina 2023-26 keskimääräistä enemmän rahoitusjärjestelmän ominaisuuksien vuoksi.

Talouden ollessa tasapainossa hyvinvointialueen nettokustannukset vastaavat valtion alueelle tilivuodelle myöntämää valtionrahoitusta. Kattaakseen aiemmat alijäämät hyvinvointialueen on sopeutettava nettokustannuskehityksensä katettavan alijäämän verran valtionrahoituksen kehitystä alemmalle tasolle. Alueiden vuosittainen valtionrahoituksen muutos vaihtelee kuitenkin merkittävästi. Esimerkiksi vuonna 2026 alueiden valtionrahoitus kasvaa valtiovarainministeriön rahoituslaskelmien mukaan alueittain +1 % - 5 % välillä. Nettokustannusten arvioidaan kasvavan hieman yli 4 %. Näin ollen valtion rahoituksen kasvun ollessa +1 %, alueen täytyy pystyä sopeuttamaan n. 3 % nettokustannuksiaan päästäkseen talousarviovuonna tasapainoon. Vasta sitä suurempi sopeuttamisen määrä mahdollistaa alijäämien kattamisen aloittamisen. Alueiden

sopeutustarpeet vaihtelevat paitsi talousarviovuosittain, myös sen mukaan, missä määrin aiempia alijäämiä pitää em. tasapainon saavuttamisen lisäksi pystyä kattamaan nettokustannuksia pienentämällä. Käytännössä joillain alueilla nettokustannusten muutos pitäisi siis pystyä kääntämään negatiiviseksi huolimatta kustannustennousupaineista mm. palkankorotusten vuoksi. Tällaista sopeuttamista useamman vuoden peräkkäin ei voi pitää realistisena ilman, että palvelujen järjestäminen vaarantuu. Näin ollen sopeuttamista tulee kaikilla alueilla tehdä mutta kunkin osalta sillä valtionrahoituksen kehitykseen sidoksissa olevalla tahdilla, että se on käytännössä mahdollista toteuttaa.

Edellä kuvatun ja erilaisten lähtökohtien vuoksi tulisi olla mahdollista myöntää alueelle 1 -4 vuotta lisää aikaa tasapainottamiseen, jos sopeuttamistahdille esitetään hakemuksessa uskottava toteutussuunnitelma. Valtionrahoitus on rahoitusjärjestelmässä heilahdellut paljonkin oletetusta suunnitelmakauden kehityksestä ja sopeuttamisaikataulussa tulisi pystyä käyttämään harkintaa myös sen vuoksi, jos sopeuttamistarve ja sen realistinen aikataulu johtuukin rahoitusjärjestelmän muutoksista. Hyvinvointialueille tulee mahdollistaa riittävä reagointiaika heistä riippumattomiin muutoksiin. Lisäksi pidentämisaikaa koskevassa harkinnassa olisi huomioitava, missä määrin taloudellisesti hankalimpaan asemaan joutuneiden hyvinvointialueiden talouden kehitystä on heikentänyt rahoitusjärjestelmässä tunnistetut ongelmat ja sen ominaisuudet. Alijäämän kattamisen pidentämisaika enintään neljään vuoteen koskisi lähinnä niitä alueita, joilla vuosien 2023-25 nettokustannuskehitys on ollut keskimääräistä pienempää, mikä osoittaa niiden toteuttaneen määrätietoisesti sopeuttamistoimia mutta joiden valtionrahoituksen kehitys on ollut keskimääräistä alhaisempaa. Alijäämien kattamisajan pidentämisen tarkoituksenmukaisuutta tulisi pystyä arvioimaan myös tällaisissa tilanteissa.

Luonnoksessa esitetään myös, että pidentämisaajan hakeminen olisi mahdollista vain niille alueille, joille ei muodostu alijäämää vuonna 2025. Esiityksen perustelujen mukaan sen voidaan katsoa riittävän luotettavalla tavalla osoittamaan kyseisen alueen talouden tilanteen kääntyneen parempaan suuntaan. Hyvil ehdottaa, että alijäämien kattamisajan pidentämisen hakemisen mahdollisuutta arvioitaisiin hyvinvointialueen viimeisimmän kustannuskehityksen kautta absoluuttisen tilikauden yli-/alijäämän sijaan. Jos hyvinvointialueen talouden toteumatiedoista ilmenee, että kustannuskehitys on selvästi kääntynyt ja alijäämien kattamisajan pidentämisellä olisi saavutettavissa sellainen kustannuskehitysura, että kattamisajan pidentämisellä voidaan osoittaa alijäämien kattaminen mahdolliseksi, pidennyksen hakeminen tulisi olla mahdollista.

Lisäksi pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että hakemuksen voisi tehdä vuoden 2025 tilinpäätöksen tultua vahvistetuksi kesäkuussa 2026. Alue-hallitusten tulee käsitellä tilinpäätös ja jättää se tilintarkastettavaksi maaliskuun loppuun mennessä. Hyvil ehdottaakin, että hyvinvointialue voisi jättää hakemuksen alijäämän kattamisen määräajan pidentämisestä jo aluehallituksen hyväksyttyä tilinpäätöksen. Hakemusta ei kuitenkaan ratkaistaisi ennen kuin aluevaltuusto on tilinpäätöksen vahvistanut. Valtionvarainministeriöllä olisi kuitenkin mahdollisuus aloittaa hakemusten käsittely esitettyä aiemmin. Tämä mahdollistaisi hakemusprosessin nopeuttamisen ja hyvinvointialueilla olisi todennäköisesti aiemmin käytettävissään valtiovarainministeriön päätös hakemuksen ratkaisemisesta, mikä helpottaisi merkittävästi seuraavan vuoden talousarvion ja -suunnitelman laatimista.

Luonnoksessa esitetään myös myöhennettäväksi investointisuunnitelmien toimittamista koskevaa määräaika huhtikuun loppuun mennessä. Hyvil pitää määräajan myöhentämistä perusteltuna. Muutosta on perusteltu siten, että sillä yhtenäistettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain mukaisiin selvityksiin sisältyvien alustavien investointiesitysten toimituksen määräaikojen kanssa. vuonna 2025 järjestämislakien mukaiset selvitykset on pyydetty toimittamaan huhtikuun loppuun mennessä. Investointisuunnitelmien tulee kuitenkin olla käsiteltynä myös hyvinvointialueiden päätöksenteossa. Hyvil toteaa, että investointisuunnitelmia koskeva määräaika voisi olla myöhemmin, kuin järjestämislakiin perustuvien selvityksiin sisältyvien alustavien investointitietojen toimittaminen juuri päätöksentekoon tarvittavan ajan vuoksi. Investointisuunnitelmien toimittaminen voisi olla touko- tai kesäkuun loppuun mennessä riippuen siitä, kuinka nopeasti toimittamisen määräajan jälkeen ohjaavat ministeriöt aloittavat suunnitelmien käsittelyn.

Pesonen Arja
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy